

De ambities van een tijdschrift – bij wijze van afscheid

P.H.A. Frissen

Paul Frissen was van 2003 tot en met 2009 redactievoorzitter van *Bestuurskunde*. Hij is decaan en bestuursvoorzitter van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur in Den Haag, hoogleraar Bestuurskunde aan de Universiteit van Tilburg en lid van de Raad van Maatschappelijke Ontwikkeling. Hij publiceerde in *Bestuurskunde* over informatisering (1994), over virtualisering en deterritorialisering (1999), over Fortuyn (2003), over andere ambtenaren (2006), over ziekenhuizen (2006), over de verzorgingsstaat (2007) en over een beschavende staat (2008). Zijn nieuwste boek is *Gevaar verplicht. Over de noodzaak van aristocratische politiek* (Van Genneep, Amsterdam 2009)

Dit artikel is in 2009 verschenen in het winternummer van *Bestuurskunde*, het wetenschappelijk tijdschrift van de Vereniging voor Bestuurskunde (VB).

In de juli-aflevering van de twaalfde jaargang (2003) van ons blad heet Henk Wesseling mij welkom als nieuwe redactievoorzitter. De woorden van de voorzitter van de benoemingsadviescommissie – de opvolgingskwestie is niet lichtvaardig opgevat – zijn even warm als verwachtingsvol. De redactie denkt met mij “ongetwijfeld andere, maar even onverwachte en opwindende wegen te gaan bewandelen als met Arno Korsten.” Dat schetst meteen de uitdaging. Mijn voorganger heeft *Bestuurskunde* in ruim elf jaar gemaakt tot wat het blad wil zijn, namelijk “een publicatieplatform (...) waarin de pluriformiteit van de Nederlandse bestuurskunde tot uitdrukking komt”, zo vermeldt hetzelfde welkomstwoord. Het vervolgt met: “Ook wil het tijdschrift een brug vormen tussen theorie en praktijk.” Ziedaar het niveau dat moet worden gecontinueerd en de ambities die onverminderd gelden.

Ik heb het als een eer gezien Arno Korsten te mogen opvolgen. Ik heb zijn onuitputtelijke kennis van het vakgebied, zijn overzicht van de stand van zaken, zijn gevoel voor nieuwe ontwikkelingen en zijn fijne neus voor jong bestuurskundig talent steeds benijd. Hij is een van de schatbewaarders van ons vak. Die worden niet primair gedreven door de obsessie met de eigen inzichten, maar vooral door een gevoel van verantwoordelijkheid om de discipline te bewaken én verder te brengen. Ik besluit, in alle bescheidenheid ten opzichte van mijn voorganger, het redactievoorzitterschap in deze geest voort te zetten. Met enkele persoonlijke accenten natuurlijk.

Voor een discipline als de bestuurskunde is een blad als *Bestuurskunde* van het grootste belang. Het is een Nederlandstalig tijdschrift. In het dominante academische discours lijkt dat wel om een excuus te schreeuwen. Publiceren in internationale tijdschriften is de eenzijdige norm voor kwaliteit, en dus voor de toewijzing van middelen en de verdeling van reputaties, geworden. Nu hoeft de Nederlandse bestuurskunde zich in dat opzicht in internationaal perspectief allesbehalve te schamen. We zijn een sterke divisie binnen de internationale gemeenschap van ‘public administration scholars’. We publiceren veel en worden geciteerd. Maar er dreigt ook het nodige met internationalisering verloren te gaan en op het spel te worden gezet.

De bestuurskunde heeft een kenobject dat terug praat. Wij schrijven niet over heeal, veldmuis of molecuul. Die schijnen niet terug te praten, hoewel daarover tot in de

hoogste kringen van ons land anders schijnt te worden gedacht. Evenmin streven wij naar de natuurkundige elegantie van het model, dat dezelfde kredietcrisis kan verklaren als het heeft veroorzaakt. In ons vak is het experiment bovendien erg ingewikkeld. Probeer maar eens een controlegroep voor wie beleid of regulering niet geldt te verzinnen. En in Nederland, zoals in elke nationale staat, praat het kenobject bovendien terug in een specifieke taal. Dat maakt de communicatie tot een allerm minst neutrale aangelegenheid, maar voorwerp van eindeloze reflexiviteit. Met de woorden wordt de macht uitgeoefend. De macht van de woorden is daarom even fundamenteel als raadselachtig.

Als we in het Engels publiceren over het openbaar bestuur brengt dat als vanzelf een Angelsaksische bias met zich: in theorie, in conceptualisering, in historie en cultuur, in normativiteit. Wie niet oplet, raakt verstrikt in de vanzelfsprekendheden van New Public Management. Wij daarentegen begrijpen het woord 'apartheid' toch beter. En zelfs de taal van Vlaamse openbaar bestuur is toch net weer even anders.

Het is in ieder geval van het allergrootste belang dat wetenschappers die het openbaar bestuur bestuderen blijven spreken met mensen die in de praktijk het openbaar bestuur vormgeven. Vormgeven betekent ook verwoorden. Besturen is een talige aangelegenheid, zelfs voor anti-postmodernisten. Ons tijdschrift gebruikt dus bewust de Nederlandse taal, hoewel we over inburgering weer heel verschillend denken.

Bestuurskunde is een onafhankelijk tijdschrift, dat van de Vereniging voor Bestuurskunde is. We zijn met andere woorden van en voor vakgenoten. We willen kennis en inzicht publiceren over het openbaar bestuur waarin deze vakgenoten werkzaam zijn en waarop andere vakgenoten studeren. Over zijn organisaties en actoren, over trends en transformaties, over zijn verhouding met de maatschappelijke context. Het gaat niet zozeer om kennis en inzichten in specifieke beleidsvelden, maar om wat in generieke zin bestuurskundig interessant en relevant is in die domeinen. Vandaar ook dat we met themanummers steeds proberen te duiden wat zowel wetenschappelijk, als in de praktijk de moeite van het signaleren waard is. Vanuit de logica van een tijdschrift is het dan aardig te weten dat themanummers een grotere herinneringswaarde hebben. In het licht van de eeuwigheid betekent dat niet veel, voor redactie en redactievoorzitter maakt dat de vergankelijkheid van het papier waarop hun tijdschrift is gedrukt iets draaglijker.

Wat het tijdschrift publiceert moet wetenschappelijk verantwoord zijn. Daarom ook is in de afgelopen periode een 'dubbel-blind review procedure' ingevoerd. Dat voorkomt, om met ferme woorden te spreken, nepotisme van gevestigden. Het gaat om een objectieve beoordeling en, zo mogelijk, versterking van kwaliteit. Meer prozaïsch kan ik melden dat een dergelijke procedure ook punten oplevert in de prestatiemeting in de academische wereld.

Het is natuurlijk een bijzondere vorm van ironie dat bestuurskundigen op die manier met kritische artikelen over prestatiesturing in ons blad punten kunnen verdienen in het universitaire systeem van kwaliteitsbewaking. Als ze dan op basis van datzelfde artikel een a-journal publicatie maken kunnen ze nog meer 'credits' verwerven, zeker als ze erin slagen in internationaal vergelijkend perspectief aan te tonen dat prestatiemeting talloze perverse effecten heeft. Zo biedt zelfs een net

wetenschappelijk tijdschrift als het onze gelegenheid om aan perversiteit te verdienen. Gelukkig zei Simone de Beauvoir ooit dat angst de enige perversie is. *Bestuurskunde*, zoveel mag duidelijk zijn, wil graag het publieke debat over het openbaar bestuur stimuleren. Artikelen mogen controversieel zijn – graag zelfs. Vooral bijdragen die tegen de modieuze tijdgeest in gaan zijn meer dan welkom. Pluriformiteit is daarbij het hoogste goed. Dat kan ook nauwelijks anders in een discipline die gericht is op het openbaar bestuur. In de politiek-bestuurlijke institutie gaat het immers om alles wat ons scheidt en verdeeld houdt. Met en na de consensus houdt de politiek op. Omgaan met maatschappelijke conflicten, met tegenstellingen en onverzoenlijkheden is kerntaak van het openbaar bestuur. Zo opgeschreven klinkt dat erg voor de hand liggend. Toch blijft het lastig het publieke debat te zoeken en te vinden. Wetenschap kent natuurlijk een zekere saaiheid. Ook de bestuurskunde draait het marxistische adagium dat het erop aan komt de wereld te veranderen in plaats van haar te interpreteren liever om. Als bestuurskundigen aan verandering denken, formuleren ze liever beleidsaanbevelingen, bij voorkeur op basis van goed betaald contractonderzoek, dan vlammende betogen over fundamentele transformaties van de verzorgingsstaat. Gelukkig kneep de redactie af en toe een oogje dicht voor een poging in die richting van de redactievoorzitter.

Dat het openbaar bestuur over conflicten van waarden, belangen en posities gaat betekent als vanzelfsprekend dat de bestuurskunde als wetenschappelijke discipline paradigmatisch pluriform is. De natuurwetenschappelijke ambitie een theorie van het al te formuleren, waarin alle weten op zijn plaats valt, ontlokt ons sociale wetenschappers slechts een minzame glimlach. Een Nederlands Nobelprijswinnaar liet ooit optekenen dat hij maar natuurwetenschap was gaan studeren omdat sociologie hem veel te ingewikkeld leek.

Een tijdschrift op het gebied van politiek en openbaar bestuur moet dus debat voeren over de grondslagen van het vak en het kenobject en dient plaats te bieden aan alle wetenschappelijke variëteit die in de bestuurskunde te vinden is. Van hard boiled positivisme tot uitzinnig postmodernisme, als de bijdragen maar interessant zijn en kwaliteit hebben. En voor zover dat al werd gevreesd: met die uitzinnigheid is het de afgelopen jaren wel meegevallen, dunkt me, en erg hard boiled was het blad evenmin. Van tijd tot tijd was er aandacht voor grondslagen, maar overdreven filosofisch kan ons vak niet worden genoemd. Wat dat betreft lijken kenobject en discipline erg op elkaar. Onze premier is weliswaar erg in de ban van waardenfluisteraar Etzioni, maar hij weet dat in zijn openbaar spreken meestal te verbergen. De idee, ooit door Bolkestein geformuleerd, dat saaiheid een zegening is als het om politiek en staat gaat, mag dan troostrijk zijn, iets meer bespiegeling en een enkel citaat van een klassiek denker zouden toch spannender zijn.

Dat geldt ook voor ons blad. Artikel na artikel wordt aangeboden met handzame oplossingen voor even handzame problemen. We kunnen de kolommen vullen met ‘checklists’ en lijstjes ‘do’s and don’ts’ en steeds wordt een aanzienlijk verbeterde wereld, althans beleidswerkelijkheid, beloofd. De bloedstollende simpliciteit van dergelijke verhalen wordt slechts gecompenseerd door het sardonische genoegen waarmee de reviewers ze neersabelen met een afwijzend oordeel. Een interpretatie van het Nederlandse openbaar bestuur in termen van, laten we zeggen, ‘schuim’ van Sloterdijk treffen we helaas zelden aan.

Bestuurskunde wil ook de actualiteit volgen en van kritische reflectie voorzien. Uiteraard met een zekere distantie, omdat nooit de waan van de dag mag heersen, al was het maar omdat de verschijningsfrequentie dit ook onmogelijk maakt. In een tijd dat de ene na de andere crisis wordt aangekondigd respectievelijk afgekondigd zou dat zonder veel moeite moeten lukken. Zeker als de crises stuk voor stuk ingrijpende gevolgen hebben voor het openbaar bestuur en al helemaal als het functioneren van het openbaar bestuur een van de centrale kwesties in bijvoorbeeld de kredietcrisis is. Opnieuw blijkt dit eenvoudiger betoogd dan gedaan. Een risico van ons specifieke vak is dat actualiteit al snel de instrumentele beleidsbehoefte is. De bestuurskundige lijkt soms meer geïnteresseerd in de kwaliteit van de brandslang en de methodiek van het blussen dan in de oorzaak van de brand. Desondanks heeft ons blad toch een podium geboden voor menige beschouwing over brandende kwesties – van multicultureel bestuur tot verheffend beschavingsoffensief, van politiek primaat tot zelfregulering, van verdampend vertrouwen tot Europees ideaal.

Een tweede risico is meer algemeen wetenschappelijk van aard. De internationalisering van de discipline creëert een logica waarin de actualiteit van politiek en openbaar bestuur in Nederland tot minder voor internationale (lees: Amerikaanse) tijdschriften acceptabele beschouwingen leidt. Landbouwpolitiek in Texas is dan al snel internationaal relevanter dan landbouwpolitiek in onze zompige polder. Laat staan dat uit te leggen is dat het onder water zetten van die polder tot meer natuur leidt. Dat snapt zelfs een redactievoorzitter uit het zuiden van Nederland niet.

Een laatste ambitie van ons blad is altijd geweest ruimte te bieden aan nieuw talent. *Bestuurskunde* heeft toekomst als jonge mannen en vrouwen geraakt worden door de vragen die bestuurskundigen van oudsher raken en als ze daar met talent en ambitie de antwoorden op willen zoeken die de nieuwe tijd vraagt. Dan moet er een podium zijn om van de originaliteit en kwaliteit van die antwoorden te getuigen. Gelukkig heeft *Bestuurskunde* daarvoor altijd een goed oog en een fijne neus willen hebben.

Aan de ambities van het blad, zo heb ik hier willen beogen, is gelukkig niets veranderd. Wat Arno Korsten heeft neergezet is volhardend gecontinueerd. Uiteraard is er ook verandering geweest. Het openbaar bestuur van nu is een ander openbaar bestuur dan dat van 1992 – het oprichtingsjaar van het blad. De discipline is sindsdien sterk gegroeid en stevig geïnternationaliseerd. Als redactievoorzitter heb ik een verandering in de vorm van het tijdschrift gerealiseerd, zowel wat de formule, de verschijningsfrequentie als het uiterlijk betreft. Gelukkig is daarmee de traditie gerespecteerd. *Bestuurskunde* is naar inhoud en vorm *het* tijdschrift van de Nederlandse bestuurskunde. Met veel vertrouwen verwelkom ik de nieuwe redactievoorzitter, Hans de Bruijn. Hij zal vanaf 2010 deze mooie positie bekleden. Ik wens hem, de redactie en de Nederlandse bestuurskunde daarmee veel geluk.